

Debat

Behoeftte aan een Agora

Gerard Mortier

Symposium Cultuur en Stedelijkheid
04.05.02

Op het symposium Cultuur en Stedelijkheid werd Gerard Mortier gevraagd te reageren op een aantal sprekers die hun standpunt toelichten over cultuur en stedelijkheid, en het Forum-project in het bijzonder. Gerard Mortier gaf geen toespraak maar repliceerde spontaan op de items die door de vorige sprekers werden aangehaald.

“Ik wil het eerst hebben over de opmerking dat de architectuur van het Forum megalomaan zou zijn, dat we een mastodont - of zoals ook reeds gezegd: een mausoleum voor Mortier – zouden bouwen. De vraag is echter: wat betekent architectuur in de stad, hoe zien we het gebouw als een stadsbeeld. Ik ben bijzonder geboeid door het werk van David Zenneth, “Het verval van het openbare leven”. U kent het probleem: de res publica bestaat in onze maatschappij niet meer. Wij hebben opnieuw behoefte aan een “agora”, een verzamelplaats waar in de achttiende eeuw, de eeuw van de Verlichting, de burgerlijke maatschappij is ontstaan. Meer dan dertig architecten schreven in voor de Forum-wedstrijd en wij hebben die architecten geselecteerd die op zoek zijn naar een antwoord op de vraag naar een “agora”. Een van de belangrijkste is Rem Koolhaas. Wij hebben niet gekozen voor architecten die cultuurtempels bouwen of de Franse architect die een grote luchthaven als Charles de Gaulle bouwt. We hebben bijvoorbeeld Eisenmann, die het fameuze standbeeld voor de Joden bouwt in Berlijn, afgewezen omdat we weten dat hij gesloten, monumentale tempels bouwt. Voor mij is Charoun die de concertzaal voor de Berliner Filharmoniker bouwde, een voorbeeld. De architectuur scheidt een labyrint, een verzamelplaats rond een cultureel gebeuren. De vijf architecten die we selecteerden, willen dat debat ook aangaan. Het zijn geen architecten die een tempel willen bouwen waarin we presenteren wat we nu al vierhonderd jaar bewieroken. Dus vergeet het megalomane en het mastodont-effect.

Een tweede aspect dat aangehaald werd is de diversiteit. We hebben inderdaad instituten als het Nieuwpoorttheater en Victoria nodig. Ik vond het aangehaalde voorbeeld van Anne-Thérèse De Keersmaecker interessant en tezelfdertijd het bewijs van het ongelijk van Koen Gisen. De Keersmaecker is op dit moment niet langer verbonden aan het Kaaithheater maar aan de Muntshouwborg. Waarom? Omdat het belangrijk is dat elke vernieuwing in de kunst vanuit kleine kernen doorgroeit naar een groter publiek. Het kan niet de bedoeling zijn dat Nieuwpoorttheater of Victoria enorme bevolkingsgroepen aanspreken en hun eigenlijke functie om te vernieuwen opgeven. Zij moeten blijven de kans krijgen om voor vijftig of honderd mensen iets te ontwikkelen. Ik pleit voor het bestaan van kleinere centra met grote artistieke mogelijkheden maar ik stel tezelfdertijd vast dat kunstenaars op een bepaald moment de behoefte hebben om naar andere plekken te trekken. Hoe kunt u anders verklaren dat al die theaters internationale circuits hebben uitgebouwd om hun artistieke projecten internationaal te kunnen vertonen. Er is een circuit van grote huizen maar er is een tweede circuit van kleinere huizen dat bijna sterker is geworden. Dat is gevaarlijk voor jonge kunstenaars. Vanuit experimentele groepen worden projecten ontwikkeld die al meteen verkocht zijn aan twintig buitenlandse theaters vooraleer het project gerealiseerd is. Dus wanneer men van “establishment” spreekt moet men evenzeer naar het kleine circuit kijken. Het circuit van het alternatieve theater is op dit ogenblik meer “establishment” dan het circuit van de grote theaters. We weten zeer goed dat kunstenaars als Jan Lauwers daardoor bijna ten onder zijn gegaan.

Ik zou daarover nog lang kunnen doorgaan, maar verwijst liever naar het Ruhrgebied: ik nodig er niet de Wiener Filharmoniker uit of Cecilia Bartoli, maar Alain Platel die ik na drie jaar overtuigd heb om iets over Mozart te maken. Ik werk samen met Peter Vermeersch die ik ontdekt heb in “LarP” van Josse De Pauw; ik spreek met Arne Sierens over een productie.

Ik voel dat die kunstenaars die een platform in plaatsen als Victoria hebben gekregen, de behoefte voelen om vanuit hun eigen sociale context verbanden te zoeken met andere plekken: wat zijn de parallellen met Oberhausen of Mülheim an der Ruhr? We weten dat er in Gent een grote Turkse bevolkingsgroep leeft, we weten dat die ook

in het Ruhr terug te vinden is. Daarom mogen we niet enkel vanuit onze eigen stad vertrekken omdat we anders geen antwoord hebben op de globalisering en de Europese gedachte.

Ik zou willen antwoorden op de punten die Dominique Willaert heeft aangebracht.. Voornamelijk het interdisciplinaire , de vrijplaats voor de kunstenaar en de organisatie interesseren mij omdat we van daaruit een ernstig debat rond het Forum kunnen ontwikkelen. Over de vrijplaats voor de kunstenaar kan ik slechts zeggen dat de kunstenaar niet altijd zijn project kan of moet ontwikkelen vanuit een samenwerking tussen bevolking en kunstenaar. Grote kunstenaars vertrekken altijd vanuit een bepaalde sociale of culturele context maar hun reflectie daarop is er een die je niet kan of mag verwachten van de bevolking. Als Euripides schreef over het asielrecht, schreef hij vanuit een elitair maar correct denken. Hij volgde niet het standpunt van de bevolking en werd dan ook verbannen.

Ik zou nog verder willen debatteren over de idee om van private culturele ruimten publieke ruimten te maken en dit als alternatief voor een centrale ruimte. Ik heb mezelf al dikwijls afgevraagd of architectuur tegen die vraagstelling opkan. Het gaat om plaatsen in de stad en dat is niet noodzakelijk een cultureel centrum dat ergens staat. Ik merk dat in het Ruhrgebied waar ik werk in ruimten die op een bepaald ogenblik sociaal zeer belangrijk waren en een grote symboolwaarde hebben. Die plaatsen behoren tot de mentale traditie en niet tot de kunsttraditie. Ik geef maar een voorbeeld: de vroegere drive-incinema's. Het is duidelijk dat als die nog bestaan ze een onderdeel van het cultureel project van een stad moeten uitmaken.

De Krook zal ook op die vraagstelling moeten ingaan. Het Forumdebat is er om die correcties aan te brengen. Het is het enige culturele project in dertig jaar waarover in Vlaanderen een openbaar debat werd ontwikkeld. Met moet dus niet stellen dat wij correcties aanbrengen aan het oorspronkelijk plan. Integendeel: het debat is er net om correcties aan te brengen en te luisteren naar allerlei suggesties. Dus de diversiteit is op die manier gegarandeerd in het Forum want er zullen altijd jonge kunstenaars zijn die niet naar het Forum zullen willen komen maar net Victoria verkiezen. Maar het Forum zal Victoria wel mogelijkheden kunnen bieden die er nu niet zijn. Laat ons toegeven dat Alain Platel nog steeds wanhopig de handen in de lucht steekt omdat hij in deze stad nog altijd geen deftig repetitielokaal heeft. Daarover gaat het.

Het zwakke element in ons dossier is dat we de invulling maar gedeeltelijk en zeker niet perfect hebben geformuleerd. De concepten van Prof. Pinxten rond interdisciplinariteit en interculturaliteit zijn inderdaad niet genoeg uitgewerkt. Hoe kan er een aanvulling komen vanuit het middenveld? En dat kan niet enkel vanuit de culturele sector maar ook vanuit de sociale sector.

Tenslotte stelt men vragen over de investering in het gebouw. Wij constateren dat de overheid eerder investeert in restauratie dan in het ontwikkelen van nieuwe modellen. Maar als het Forum geen nieuw model ontwikkelt en enkel een moderne verpakking voor een oud model, dan moet het niet gebouwd worden. Dat moet zeer duidelijk zijn. We weten dat de opera van Antwerpen na een renovatie van één miljard een oud model blijft. De vraag stelt zich of het niet belangrijker is dat het oude model op een traditionele manier bespeeld wordt en men een nieuw model zou creëren om op een hedendaagse, nieuwe en vernieuwende manier te bespelen.”

Gerard Mortier
04.05.02